

men de er ikke moderne længere. Bogen giver ikke nogen dækkende indføring i aktuelle forskningsproblemer, står snarere som et monument over Stenton.

NIELS LUND

HANS-GEORG BECK: Senat und Volk von Konstantinopel. Probleme der byzantinischen Verfassungsgeschichte. Bayerische Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse. Sitzungsberichte. Jahrgang 1966, Heft 6. Verlag der Bayerischen Akademie der Wissenschaften. In Kommission bei der C. H. Beck'schen Verlagsbuchhandlung München. München 1966. 75 s.

Sigtet med Hans-Georg Becks arbejde er at påvise, at det byzantinske kejserdømme aldrig bliver absolut af karakter og at senat og folk århundrederne igennem har haft en central placering i byzantinsk forfatningsliv. Denne centrale placering finder forf. især klart fremtrædende i forbindelse med successionen, og det er her hans these, at tronfølgen gennem hele perioden fra 2. halvdel af det 5. årh. til rigets undergang 1453 principielt har ligget i hænderne på senatet og folket, men ikke hæren; ganske vist spiller hæren ved nogle tronskifter en vis rolle, idet den kan stille sig bag en tronprætendent, men det er først i det øjeblik, prætendenten gennem forhandling vinder senat og folk for sig, at han har mulighed for at tage hovedstaden og dermed kejsertronen i besiddelse. Beck tilspidser sin these i den grad, at han anser hæren for at være et totalt underordnet element i kejserens konstitutionelle magtgrundlag, uanset på hvilket tidspunkt af den tusindårige udvikling fra senantik til senmiddelalder, vi befinder os. Han fremfører med stor skarpsindighed et betydeligt kildemateriale som belæg for sin opfattelse, men forekommer mig til tider lovlig hårdhændet og kategorisk i sin tolkning af kildematerialet. I et tilfælde, hvor hæren helt klart tager initiativet til og gennemfører et tronskifte (Alexios III's tronbestigelse 1195), forklares dette med, at hovedstaden sov og derved tillod hæren at tilrive sig senatets og folkets ret (s. 35f). Ganske vist kan Beck tage en byzantinsk historiker (Niketas Choniates) som belæg for sin tolkning, men det er spørgsmålet, om udtalelsen »den dem (altså senatet og folket) tilkommende ret« virkelig kan tages som bevis for, at hæren ingen ret havde. Dele af det kildemateriale, forf. fremlægger, kan såvidt jeg kan se endda tages til indtægt for, at også hæren ansås for at være et integrerende led i kejsermagtens konstitutionelle basis (fx. s. 35, hvor Beck nævner, at historikeren Michael Psellos må gøre sin tids kejsere opmærksom på, at også hæren hørte til rigets forfatningsorganer).

Formentlig ligger arbejdets væsentligste styrke på et andet punkt: at det sandsynliggør eksistensen af en »legal« procedure for gennemførelse af revolutioner. Denne procedures centrale ceremonielle element er ifølge Beck en slags negativ akklamation (*dysfēmia*), der skal ophæve virkningen af den akklamation, der er blevet givet til den siddende kejser ved hans tronbestigelse (*eufēmia*), og derved åbne vejen for det næste led i proceduren, akklamationen af den nye kejser (s. 41). Det er lykkedes Beck at finde en række kildesteder, der synes at være vægtige indicier for, at denne *dysfēmia* faktisk har været et accepteret og anvendt fænomen i byzantinsk forfatningsliv. Hvis videre forsk-

ning vil være istand til at underbygge denne antagelse, vil vi være nået et væsentligt skridt videre i forståelsen af den byzantinske forfatningsudviklings komplerede karakter.

KARSTEN FLEDELIUS

JENS HELTOFT: Jelling og et glemt stednavn. København, C. A. Reitzels forlag, 1972. Særtryk af Vejle Amts Aarbog 1971. 77 s. Ill. 17,75 kr.

At lokalhistorie kan være righistorie eller endog universalhistorie i en nøddeskal vil de fleste sikkert indrømme, i hvert fald når det gælder Jelling, og den tidligere skoleinspektør i byen, Jens Heltoft, vil derfor kunne påregne læsere langt uden for den snævre lokale kreds når han fremlægger sin teori om Jellings særlige historie, udvidet med nye emner siden han første gang skrev »Af Jelling sogns historie« i *Vejle Amts Aarbøger* 1922.

Hovedpunkterne i Heltofts Jelling-historie er følgende: Stednavnet har oprindeligt kun betegnet en gård, nemlig jydernes kongesæde der efter navnets alder må gå tilbage til ca. 700. Her modtog Vermund, ifølge Saxo, jarlen af Slesvig, og herfra anlagde Harald Blåtand de prægtige monumenter over sine forældre, hævder Sven Aggesøn. Kongsgårdens beliggenhed mener Heltoft at kunne bestemmes ud fra et matrikelkort fra 1782 hvor den hedder Jellinggård, men den grund hvorpå selve kongens bolig oprindeligt lå anser han dog for på den tid at være brugt til skole og degnebolig som man ser det på et yndigt prospekt fra 1820, for det er den bygning der ligger nær ved Nordhøjen som kongsgården gjorde ifølge Sven Aggesøn (så præcist kan ordene »in tumulis secus regis curiam in Ialang« dog knap fortolkes). Gårdens navn blev senere overført til hele byen hvis oprindelige navn er glemt, men det har været Heltofts særlige anliggende i denne forbindelse at overbevise sine læsere om at byen endnu i det 12. årh. hed Skiping og var stedet for Erik Emunes overfald på Harald Kesje i 1135. Til en by af dette navn henlægger nemlig Roskildekrøniken begivenheden medens Saxo kalder den Scypetorp. Gertz mente i den korrumpereede Lyschander-afskrift af Sven Aggesøn at kunne læse et adjektiv, Scibiensi, altså et Skiby. Ingen, heller ikke Heltoft, regner Stephanius-versionens Jaling for andet end en rettelse. Ikke desto mindre må det være derfra han har fået ideen til at antage Skiping for identisk med Jelling – han begrundet den med at terrænet mellem Jelling og Rugballe har en form som man i gamle dage kaldte et skip (s. 12f.). I den senere middelalder gik Jelling tilbage, dels fordi den blev udkonkurreret af strandbyen Vejle, dels fordi dens beboere deltog i bonderejsningerne i det 14. årh. Men med renæssancens interesse for stedets antikviteter kom det igen i søgelyset, kongerne besøgte det, og det lykkedes at opretholde dets birketing mod de omkringboende herremænds anslag mod det, indtil bymændene i Jelling i 1743 selv købte deres gårde af kongen.

Det vil være fremgået af referatet at nogle af Heltofts hypoteser er temmelig forrygende; det er vist de færreste der har vejr til at følge ham på hele riddet. Dette må ikke opfattes som akademikerhovmod – vi er alle historikere for Vorherre, omend ikke for redaktionen af *Danske historikere* – og det bør også siges at Heltoft har mange indfaldsveje til sit emne. Må det være anmelderen tilladt at ride en kæphest inspireret af denne bog.